

ПРОБЛЕМИ НОМІНАЦІЇ

Марина Навальна

НОВІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВИЯВИ КРИМІНАЛЬНОГО ЖАРГОНУ В МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ

У статті проаналізовано найуживаніші дієслівні та іменникові жаргонізми, які використовують у сучасному газетному мовленні, простежено, як вони експресивізують його, уживаючись не тільки в публікаціях міліцейської хроніки, але й у матеріалах іншої тематики.

Ключові слова: кримінальні жаргонізми, газетне мовлення, експресивізація, розширення функціональної сфери.

Феномен кримінального аргю в Україні, як і в багатьох європейських країнах, має досить давню історію. «Типологічно арго споріднене з таємними професійними говірками, які, – зауважує А. Березовенко, – часто служили субстратом для творення кримінального тайноріччя» [1, с. 197]. У випадку правопорушників здавна йшлося про соціальну групу, яка виробила свої лексико-семантичні й словотвірні особливості як мовну ознаку спільної групової належності – своє арго, яким, зважаючи на його незрозумілість стороннім, послуговуються як одним із таємних засобів спілкування між собою за наявності нехтаємничених, наприклад, під час крадіжок тощо.

У радянські часи жаргон і арго карного світу досліджували переважно з криміналістичної, а не з лінгвістичної позиції. У роки незалежної України видано кілька словників мови злочинців [2; 3; 16; 8]. Тут подано зразки татуювань і малюнків засуджених із докладною їхньою систематизацією та анатомічними характеристиками. Не оминають увагою укладачі цих словників і опису класичного кримінального середовища, а також його типів, особливостей та спеціалізацій.

Кримінальне арго кінця ХХ – початку ХХІ ст. зафіксували словники сучасного українського сленгу та жаргону С. Пиркало [14] та Л. Ставицької [17; 18]. Ще одним цікавим прикладом фіксації особливостей спілкування представників кримінального світу є «Матеріали до словника «Покалякаєм по фені» невідомого упорядника, розміщені в Інтернеті [4], де представлено 69 одиниць на літери А, Б і К. Кримінальний жаргон безпосередньо досліджували А. Рожченко, А. Березовенко, Л. Ставицька та ін. [5; 1; 17; 18].

Про особливості використання жаргонів та арго в «мові міста» Л. Ставицька зазначила: «Кримінальний жаргон у сучасних умовах міської комунікації лексично збагачується, семантично видозмінюється, проходячи через інші соціальні прошарки: мафіозі, кримінальні та напівкримінальні структури, малий та середній бізнес, різні антисоціальні угруповання» [6, с. 213]. Наслідком проникнення кримінального арго до мови міста є те, що «нейтралізоване в розширеному вживанні кримінальне арго є найстійкішим елементом інтержаргону» [6, с. 214]. Дослідники вказують на поширення українського варіанта кримінального арго та усвідомлене його вживання не лише освіченими людьми, а й низькими прошарками суспільства: З цього приводу Ю. Шерех писав: «Таємне в своїй настанові, арго, одначе, згодом шириться на міські низи взагалі. Окремі арготизми часто переймають робітники й школярі, і так вони продираються в мову тих, хто загалом говорить літературною мовою. Цьому сприяє заборонність, ефективність арготизмів. Арготизми, втрачаючи свій злодійсько-таємничий характер і стаючи мовою міських низів (т. зв. сленг), виявляють велику живучість» [9, с. 152]. Мовознавці констатують поступове входження злочинницького арго до міського сленгу, мовлення молоді та мови засобів масової інформації.

Проблему функціонування кримінального жаргону та арго на шпальтах українських газет також не оминають увагою. Чимало видань надто насичені цією лексикою: «Вітчизняні журналісти оперують тюремним лексиконом із такою легкістю, наче самі щойно вийшли з-за ґрат» [3]. Звісно автори вживають цю лексику здебільшого з певною стилістичною настановою. Проникнення жаргонізмів та арготизмів в мову періодики зумовлене насамперед потребою характеризувати середовище певних соціальних груп, а також вживати їх як засіб емоційного висловлення.

У пропонованій статті проаналізуємо найуживаніші кримінальні дієслівні та іменникові жаргонізми, які використовують у сучасному газетному мовленні, простежимо, як вони

експресивізують його, уживаючись не тільки в публікаціях міліцейської хроніки, але й у матеріалах іншої тематики. У дослідженні послуговуватимемося терміном «жаргон» у тому ж значенні, що й агро [19, с. 31].

На початку ХХІ ст. у мові української газетної періодики простежуємо активне використання жаргонних одиниць, зокрема й кримінальних. Частіше автори послуговуються жаргонізмами-дієсловами, менше – жаргонізмами-іменниками. Саме вони визначають основу кримінальних жаргонізмів у сучасному газетному мовленні.

Жаргонізми вживають не тільки на позначення дій осіб, які порушують законодавство, є членами певних соціальних груп, але й характеризують поведінку чи дії інших членів суспільства. Так, дієслово *зав'язувати* мол., крим., жрм. Припиняти щось робити [18, с. 142] використовують у звичному для жаргонізму контексті щодо поведінки повії, напр.: «Панянка в минулому заробляла проституцією, але на певний час *зав'язала*» («Україна молода», 24.04.2008). Інші дослідники фіксують використання цього дієслова стосовно припинення політичної діяльності [7, с. 6]. Пор.: «А от відповіді Кучми, який уже начебто *зав'язав* із політикою, не змінюються» («Україна молода», 6.10.2005). На підтвердження тенденції до вживання кримінальних жаргонізмів для іронічного означення політичної діяльності є вживання дієслова *бортанули* крим., жрм. Відштовхнути когось, позбавити товариства [18, с. 65], яке використали у зв'язку з відставкою міського голови. Пор.: «Мера все ж таки *бортанули* – за порушення статуту» («Україна молода», 23.12.2008).

За значенням жаргонізми-дієслова поділяємо на шість лексико-семантичних груп: мовлення, звинувачення, виявлення, позбавлення життя, крадіжки та арешту. Хоч деякі дослідники кримінальний дієслівний жаргон виокремлюють тільки в одну групу – назви дій [7, с. 6].

На позначення дії «говорити» журналісти зазвичай використовують жаргонну одиницю *базарити*, що має двоє значень: 1. мол. Говорити щось, про когось; 2. крим. Кричати, галасувати, сваритися [18, с. 42] – здебільшого в першому значенні. Але останнім часом автори почали вживати дієслово *базлати* «розмовляти; невимушено бесідувати» [18, с. 43]. Пор.: «Ув'язнені не хотіли *базарити* про свої дружків» («Газета по-українськи», 11.10.2008); «А що про нього [наркомана] *базлать*? Йому кінець...» («Україна молода», 10.10.2005).

Дієслово *базарити* характерне не тільки для текстів, у яких ідеться про злочинців, крадіїв тощо, його використовують у публікаціях на політичну та спортивну тематику, напр.: «Депутати таке останнім часом *базарять* на пленарних засіданнях, що їх не можна слухати» («Газета по-українськи», 10.11.2008); «Перестаньте *базарити* про конкурентів! Вони мені набридли!» – в серцях не стрималася спортсменка» («Газета по-українськи», 11.12.2007).

Не менш популярним в мові періодики залишається іменник *базар*, який має двоє значень: молодіжне – «бесіда, розмова» та кримінальне – «суперечка, з'ясування стосунків». Як молодіжний жаргон його вживають ще й у значенні «галас, безлад» [18, с. 42]. У публіцистичних текстах це слово подають переважно в першому значенні. Напр.: «...на зустріч прийшло п'ять осіб, за манерами поведінки і *базару* – явно братва» («Комуніст», 23.01.2008).

Жаргонні одиниці *базарити*, *базар* надають мові газетної періодики здебільшого розмовного характеру, а *базлати* – більшою мірою вульгарності, коли характеризує мову та дії певних соціальних груп.

Окрему групу становлять жаргонізми, які вживають зі значенням «звинувачувати, безпідставно звинувачувати». На позначення цієї дії автори найчастіше вживають дієслово *вішати* 1. Грабувати. 2. Безпідставно інкримінувати комусь злочин [18, с. 90]. Частіше його вживають із префіксом **по-** як корелят у межах другого лексичного значення дієслова недоконаного виду *вішати*. Напр.: «...питання про притягнення до відповідальності тих, хто *повісив* на Світлану Зайцеву важкий злочин і засадив її за ґрати, досі залишається відкритим» («Україна молода», 24.01.2008); «Як припускає правозахисник Олег Вол чек *швидше за все, на них [затриманих] намагатимуться повісити*» нерозкрити справу про вибух у Мінську...» («Україна молода», 17.02.2009).

До лексики журналістів активно увійшло дієслово *шити*, яке має двоє кримінальних значень «убивати» та «необґрунтовано звинувачувати когось у чомусь» [18, с. 375], яке вживають переважно з другим значенням, напр.: «Ходорковському знову *шиють* справу...» («Україна молода», 18.02.2009). Простежуємо тенденцію до використання кримінального жаргонізму *шити* не тільки щодо дій правоохоронних органів, але й щодо дій представників влади, політиків тощо. Погоджуємося з думкою Н. В. Третяк, що «уживання в текстах ЗМІ жаргонізованої лексики є одним з найефективніших засобів вираження експресивної оцінки, яка, проте, нерідко буває виявом мовної агресії, адже жаргонізми в публіцистичних текстах постають як дійовий засіб негативної оцінки діяльності представників влади, політичних лідерів... тощо» [7, с. 5–6]. Напр.: «Прем'єрка *шиє*»

«Надра-банку» причетність до нього газового спекулянта Дмитра Фірташа та невиправдані фінансові вливання у цей банк з боку НБУ» («Україна молода», 5.02.2009).

Активно функціонують у газетному мовленні жаргонні дієслова на позначення дії «виявити когось, щось», до яких належить молодіжний жаргонізм *засікти* «помітити, виявити когось, щось» [18, с.151] та дієслівна пара *світити / засвітити*. Їх вживають здебільшого стосовно результатів оперативної діяльності працівників правоохоронних органів, напр.: «...оперативники **«засікли»**, як люди тягнуть через міст завантажені плодами «кравчучки...» («Україна молода», 2.08.2008); «Співробітники підрозділу внутрішньої безпеки обласної міліції виявили і **«засвітмили»** незаконні дії двох колег-правоохоронців із Кременчука...» («Україна молода», 17.02.2009). Крім згаданого вище значення, дієслово недоконаного виду *світити* позначає здебільшого «нічого розраховувати на успіх у чому-небудь, чекає щось, є підстави» [11, с. 1108], пор.: «...зłodіям **«світить»** позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років» («Україна молода», 22.02.2008); «...замість нових посад і зірочок перевертням у погонах тепер **«світить»** зовсім інше «заохочення» – від п'яти до дванадцяти років позбавлення волі» («Україна молода», 17.02.2009); «Стосовно затриманого пенсіонера вже порушено карну справу і тепер йому **«світить»** перспектива самому позбутися волі» («Україна молода», 17.02.2009); «...за незаконний відбір газу у приватної компанії винним можновладцям **«світить»** до 12 років позбавлення волі» («Україна молода», 11.03.2009). Хоч словники жаргонної лексики здебільшого не фіксують дієслова *світити / засвітити*, а тлумачні словники загальнозживаної лексики подають його значення як переносні, можна віднести це слово до жаргонізмів. А як свідчить мовний газетний матеріал, часто дієслова *світити / засвітити* стосується саме кримінальної тематики або міліцейської діяльності [7, с. 8].

Дієслово *засвітитися* зі значенням «виявити себе» в мові українських газет вживають здебільшого стосовно публічних дій державних, політичних чи громадських діячів, напр.: «Та щойно **«засвітилася»** перед електоратом, бажання у Юлії Володимирівни довести справу про вбивство журналіста до кінця щезло» («Україна молода», 18.02.2009); «Янукович у черговий раз **«засвітився»** на всіх каналах телебачення» (Газета по-українськи, 11.08.2008). До цих жаргонізмів зараховуємо дієслова *наривати / нарили* 1. Рвучи, збирати яку-небудь кількість чогось» [11, с. 577] та *прасувати* 1. Пресувати. 2. перен. Бити. 3. перен. Їсти, споживати [11, с. 919] зі значенням «цілеспрямовано виявляти, шукати щось, когось тощо». Напр.: «...міліціонери **«прасували»** місто й у нічному барі затримали другого учасника розбійного нападу» («Високий Замок», 13.08.2008); «За ці два місяці політичне дітище, очолюване «регіоналом» Валерієм Конавалюком, нічого не **«нарило»** в Україні, ...почали вести переговори з грузинською стороною...» («Україна молода», 29.10.2008). Обидва слова характеризують конкретну, цілеспрямовану дію працівників правоохоронних органів, членів спеціальних слідчих комісій під час виконання відповідних завдань. Дієслова *засвітитися, прасувати, нарили* не подають у словниках жаргонної лексики, тому їх не можна однозначно вважати одиницями соціальних діалектів, швидше належними до розмовних елементів публіцистичного стилю.

До лексико-семантичної групи «позбавляти життя», крім відомих жаргонізмів *замовити, мочити* зі значенням «убивати», у мові українського газетного мовлення почали вживати дієслово *діставати / дістати*, що має зафіксоване кримінальне значення «позбавити спокою когось, набриднути комусь» [18, с. 123], напр.: «Колишнього колегу по бізнесу **«замовили»**» («Газета по-українськи», 12.02.2008); «Чеченця **«дістали»** в Москві» (заг.). («Україна молода», 6.02.2009); «Кадиров **«мочить»** ворогів навіть у Відні (заг.)» («Газета по-українськи», 10.08.2008). Спостерігаємо тенденцію до активного використання цих дієслів у заголовках публікацій, що дає змогу привернути увагу читачів до сенсаційних повідомлень.

Жаргонізм *замовити* вживають також зі значенням «організувати будь-яку справу з користю для себе» [18, с.147], напр.: «Родичі засуджених упевнені: аби не віддавати боргу Гонцов **«замовив»** свій варіант розвитку кримінальної справи» («Дзеркало тижня», 26.01.2008). Жаргонну одиницю *мочити*, що має двоє значень: 1. крим., мол. Бити, ударяти з великою силою. 2. крим., мол. Убивати [18, с. 222] активніше використовують зі значенням «агресивно поводитися щодо дій когось, висуваючи претензії», напр.: «...канал почав відкрито **«мочити»** Прем'єра – так, як це робили з Юценком прокумівські канали...» («Україна молода», 27.01.2009). Подекуди цей процес автори позначають іменником *мочіння*, напр.: «...настільки відвертого **«мочіння»** на телеканалах не бачили від часів Кучми» («Україна молода», 27.01.2009). У цьому значенні жаргонізм *мочити* може бути синонімом до вже відомих дієслів *наїжджати / наїждити*, що мають значення: крим., мол., бізн. 1. Поводитися агресивно щодо когось; висувати претензії; погрожувати комусь, застосовувати насильство. 2. Здійснювати пограбування, військові напади [18, с. 229]. Напр.: «На потерпілого **«наїжджає»** братва. Злочинець, що скоїв аварію, зникає за кордоном...» («Комуніст», 23.01.2008).

Для позначення дії «красти, обкрадати» у мові періодики найчастіше вкористовують жаргонізм *бомбити*, що має трое значень: 1. крим. Обкрадати. 2. мол. Обкрадати когось. 3. крим. Просити добавки у їдальні [18, с. 62], напр.: «*Львівський таксист «бомбив» квартири в Тернополі*» («Високий замок», 16.08.2008). Нерідко вживають і дієслово *обчищати* «обкрадати», яке словники подають як розмовне [11, с. 656]. Напр.: «*Злодії «обчищали» крамниці, аптеки, школи і навіть дитсадки*» («Україна молода», 22.02.2008). Ми зараховуємо цю лексему до жаргонізмів, як і іменник *зачистка*, який фіксують не всі сучасні словники (пор.: *зачищення* дія до «робити чистим» [11, с. 342]; *чистка* 2. перен. Перевірка якої-небудь організації з метою звільнення її від ворожих, шкідливих або непотрібних елементів [11, с. 1379]). Дехто з дослідників розглядає лексему *зачистка* «знищення співучасників або свідків злочину» також як кримінальний жаргонізм або включає до військових жаргонізмів зі значенням «знищення залишків противника» [7, с. 9]. Уважаємо, що жаргонізм *зачистка* виходить за межі кримінальної, міліцейської чи військової тематики, він функціонує й для характеристики тем суспільно-політичного життя. Цей жаргонізм активно використовують у заголовках тиражних українських видань, що засвідчує активні процеси звільнень у різних соціальних інституціях суспільства. Пор.: «*Крим: чергова зачистка*» (заг.) («Дзеркало тижня», 12.01.2008); «*Міносвіти: йдемо на «зачистку»*» (заг.) («Україна молода», 29.10.2008).

Значення «обкрадати» журналісти передають і дієсловами *залітати/залетіти*, хоч їх використовують здебільшого в молодіжному сленгу зі значенням «вагітніти» (про небажану вагітність) [18, с. 146]. Пор.: «*Школярка «залетіла». Мати, як часто трапляється, дізналася про це останньою*» («Газета по-українськи», 10.10.2008). У мові періодики його подають у значенні «заїжджати з метою грабування», пор.: «*...час від часу бандити «залітали» з гастролями і на сусідню Київщину*» («Україна молода», 27.01.2009).

На позначення дії «затримати, арештувати когось», що є характерною для кримінального життя, у мові періодики вживають дієслова *пов'язати* [18, 263] та *прикривати/прикрити*. Напр.: «*Пов'язали» чиновника співробітники Антикорупційного бюро ГУ БОЗ МВС України спільно з херсонськими колегами...*» («Україна молода», 27.05.2008); «*Суддю Зварича «пов'язали»*» (заг.) («Газета по-українськи», 10.03.2009). Що стосується резонансних у суспільстві арештів, то зазвичай слова-жаргонізми виносять у заголовки газетних публікацій. Напр.: «*Суддю-«колядника» «прикрили»*» (заг.) («Газета по-українськи», 11.03.2009); «*Зварича «пов'язали» у теці»*» (заг.) («Високий Замок», 10.03.2009).

Меншу за обсягом групу жаргонізмів становлять іменники. Серед них виділяємо 1) назви осіб, що скоюють злочини; 2) назви наркотичних засобів; 3) назви видів покарань та судимостей. Відомі й інші поділи їх за значенням. Так, Н.В. Третяк у класифікації кримінального жаргону подає дві номінації: осіб та предметів [7, с. 6]. Якщо наші перші дві групи за принципом поділу збігаються із класифікацією цієї дослідниці, то третя група виділена за іншими ознаками, які не можна віднести до двох попередніх.

Кримінальні жаргонізми-іменники першої групи називають осіб – злодіїв, злочинців тощо та манери виконання злочинів. Напр.: кримінально-міліцейська лексема *гастролер* «злочинець, який здійснює пограбування в різних містах» [18, с. 102], пор.: «*Гастролери опинилися у слідчому ізоляторі обласного центру не в повному складі*» («Львівська газета», 5–6.08.2008); молодіжний жаргонізм *барсетник* «злодій, який спеціалізується на крадіжках із сумок-барсеток» [18, с. 48], пор.: «*Аналізуючи «почерк» злочинців міліціонери зрозуміли, що в місті працюють досвідчені «барсетники», що спеціалізуються на очищенні салонів автомобілів*» («Високий Замок», 16.08.2008); кримінальна лексема *братва* «товариші, приятелі; спільники одного злочину» [18, с. 67], пор.: «*Братва розбиралася за своїми злодійськими законами*» («Газета по-українськи», 12.09.2008). До цієї групи жаргонізмів зараховуємо іменник *почерк* 1. Індивідуальна манера письма, спосіб накреслення літер. 2. перен. Певна манера, характерний стиль виконання якої-небудь роботи [11, с. 911]. У мові української періодики іменник *почерк* вживають зі значенням «певна манера, індивідуальний стиль виконання злочину», напр.: «*Почерк педофіла був таким: він підїздив автомобілем до школи й вистежував самотню школярку*» («Україна молода», 14.01.2009).

Другу групу іменників-жаргонізмів становлять лексеми, що називають наркотичні засоби, серед яких *трава, травка, травичка* як відповідник лексемі «гашиш» [18, с. 323], пор.: «*Ділки везли «травку» до міста Сміла*» («Україна молода», 3.02.2009); «*Наркомани ходили в заповідник по «травичку»*» («Газета по-українськи», 13.08.2008); «*Отже, якщо за воротами поліція виявить у вас «травичку», – біди не уникнути...*» («Україна молода», 17.01.2008); *план* «коноплі, підготовлені для куріння» [18, с. 261], пор.: «*...офіцер із «планом» попався не випадково, стосовно нього оперативники СБ певний час відпрацьовували відповідну інформацію*» («Україна молода», 28.02.2009).

У третю групу виділяємо назви різних видів покарань та судимостей, напр.: *ходка*, що має двоє значень: 1. крим., міл. Судимість, строк відбування покарання. 2. мол. Один статевий акт [18, с. 356], пор.: «*Контингент ув'язнених за віком неоднорідний – є без вусі юнці, а за плечима деяких вже не одна «ходка» до зони*» («Народна», 12.07.2008); *висяк* синонім до *вишак* 2. засуджений до розстрілу і до *вишка* 1. крим., жрм. Найвища міра покарання, розстріл. 2. студ. Вища математика [18, с. 84], пор.: «*Адвокати й рідні Михайла кажуть, що його справу сфальсифікували, аби дати «висяк»*» («Газета по-українськи», 10.06.2008).

Жаргонізмами-іменниками всіх трьох груп вийшли за межі вживання окремої соціальної групи, їх починають розуміти, ними послуговуються широкі кола носіїв мови. Кримінальні іменники, на відміну від дієслів, практично не вживаються у текстах про суспільно-політичне життя, вони стосуються здебільшого кримінальної, міліцейської тематики.

Подекуди жаргонізми в мові періодики засвідчено в складі стійких словосполук. Так, іменник *шухер* крим. 1. Сигнал про небезпеку. 2. Конфлікт, сварка. 3. Обшук. 4. Метушня, шум. [18, с. 384–385] часто вживають у словосполученні *стояти на шухері* крим., мол. Стояти на сторожі, попереджаючи співучасників про небезпеку [18, с. 385], напр.: «*Дмитро убивство спланував. Його молодший брат стояв на «шухері»*» («Газета по-українськи», 2.08.2008). Тлумачні словники подають синонімічну словосполуку *стояти на варті* «чергувати, перебувати на якому-небудь посту на судні протягом певного часу» [11, с. 1201].

Отже, кримінальний жаргон помітно розширив сфери свого використання в мові української періодики початку ХХІ ст. Основу кримінальних жаргонізмів, уживаних в українському газетному мовленні становлять дієслова, трохи менше серед них іменників. Дієслова виражають значення мовлення, звинувачення, виявлення, позбавлення життя, крадіжки та арешту, іменники означають осіб, що скоюють злочини, наркотичні засоби, види покарань та судимості.

Для кримінальних жаргонізмів-дієслів характерне розширення їхньої функціональної сфери, оскільки вживаються не тільки в публікаціях на міліцейську тематику, але й у текстах суспільно-політичного змісту. Такі дієслівні лексеми негативно характеризують дії політиків, бізнесменів, спортсменів, що засвідчує вихід кримінальних жаргонізмів за межі своєї соціальної групи.

Кримінальні жаргонізми надають публікаціям невимушеності, вульгарності та розкутості; вони часто активізуються в газетному мовленні під дією позамовних чинників, що посилює функціональну мобільність жаргонних одиниць у сучасних засобах масової інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березовенко А. Кримінальне аргю в Україні / А. Березовенко // Мовознавство. Доповіді та повідомлення ІV Міжнародного конгресу україністів. – К., 2002. – С. 197–201.
2. Горбач О. Львівські проступницько-тюремницькі арготизми (до 1930-их років) / О. Горбач // Науковий збірник Українського Вільного Університету. – Мюнхен, 1983. – Т. 10. – С. 296–326.
3. Довженко О. Як ми базаримо / О. Довженко // Молодіжне перехрестя. – 2004. – № 15 // <http://crossroads.com.ua/articles/2004/15/459.php>
4. Покалякаєм по фені // <http://kis-kiev.narod.ru/Pricol/jargon.htm>
5. Рожченко З. В. Опыт интерпретации языкового знака в жаргонах и аргю / З. В. Рожченко // Мовні й концептуальні картини світу. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 195–199.
6. Ставицька Л. Сучасний український інтержаргон: проблеми й аспекти вивчення / Леся Савицька // Мовознавство. Доповіді та повідомлення ІV Міжнародного конгресу україністів. – К., 2002. – С. 213–216.
7. Третяк Н. В. Жаргонна лексика в друкованих ЗМІ (номінативно-експресивна функція): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 «українська мова» / Н. В. Третяк. – К., 2008. – 20 с.
8. Флавинский В. В. Тюремный жаргон / В. В. Флавинский // Одесская хроника. Спецвыпуск. – 1991. – № 3–4. – С. 28–42.
9. Шерех Ю. Нариси сучасної української літературної мови / Юрій Шерех. – Мюнхен, 1952. – ? с.
10. Щур І. І. Україномовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Щур Ірина Ігорівна. – К., 2006. – 245 с.

СЛОВНИКИ

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
12. Жаргон уголовного мира / [сост. А. Житник]. – К., 1996.
13. Махов В. Словарь блатного жаргона в СССР / В. Махов. – Харьков, 1991.

14. Перший словник українського молодіжного сленгу / [укл. С. Пиркало]. – К., 1998.
15. Поповченко О. І. Словник жаргону злочинців / О. І. Поповченко. – К., 1996.
16. Преступники и преступления. Законы преступного мира. Побери. Тюремные игры: Энциклопедия / [сост. А. В. Кучинский]. – Донецк, 1997. – 416 с.
17. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2003. – 336 с.
18. Ставицька Л. Український жаргон. Словник: Містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 496 с.
19. Українська мова: Енциклопедія / [Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін]. – 3-ге вид., зі змінами і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с.
20. Язык блатных. Язык мафиози (1842–1997). Энциклопедический синонимический словарь: В 2 т. / [сост. О. Б. Хоменко]. – К., 1997.

Maryna Navalna

New functional displays of criminal slang in the language of modern Ukrainian periodicals

The article analyses criminal verbal and substantive slang words in wide usage in modern newspaper language, regarding the way they make it expressive, being used both in militia chronicle and in the news issues with non-criminal topics.

Key Words: criminal slang words, newspaper language, expressive usage, functional sphere extension.

Ірина Бабій

ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ КОЛЬОРУ В ХУДОЖНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті розглянуто семантику та виражальні можливості вторинних кольоронайменувань. Виявлено активність уживання та поліфункціональність вторинних назв кольорів у художній мові.

Ключові слова: вторинна номінація, вторинні назви кольорів, художній текст, естетична функція.

Вторинну номінацію як мовне явище та засіб семантичної організації тексту розглядають у різних аспектах і в різних лінгвістичних галузях та напрямках (теорії номінації, лінгвістики тексту, стилістики, лексичної семантики) тощо. Про це свідчать численні наукові праці, зокрема Н. Д. Арутюнової, В. Г. Гака, О. С. Кубрякової, В. М. Телії, Г. А. Уфимцевої, Е. С. Азнаурової та ін. Наприклад, М. Г. Гак так характеризує вторинну номінацію: «Одна й та сама форма може пристосовуватися для позначення інших об'єктів і для виконання інших функцій, водночас цей об'єкт може одержувати інше найменування. Так утворюються – в семасіологічному аспекті – вторинні функції, а в ономасіологічному – вторинні номінації» [3, с. 322]. Важлива ознака вторинної номінації – функціонувати як компонент художнього цілого, мати певне естетичне призначення в контексті. У цій праці проаналізуємо семантику та виражальні можливості вторинної номінації кольору в художній мові.

Світ кольору – цікавий, складний і багатовимірний. Вивчити та пізнати його – складне завдання для дослідників різних галузей науки. Номінація ж кольору передбачає поєднання сприймання кольорів реалій навколишньої дійсності, абстрактних уявлень та образно-чуттєвих асоціацій людини.

У сучасній українській мові лексика на позначення кольору становить кількісно велику групу, яка активно поповнювалася новими лексичними одиницями протягом розвитку мови. Одним із шляхів збагачення є вторинна номінація кольорів, що ґрунтується на застосуванні уже наявних у сучасній мові лексем з інших тематичних груп. Такі назви часто стають загальноновживаними кольоронайменуваннями. Деякі ж із них з'являються тільки в певному контексті, є результатом індивідуально-авторського бачення світу і рідко переходять до активного слововживання.

Колірна лексика – давня за походженням, оскільки сам колір є найдавнішою реальністю людського буття. Категорія назв кольорів характеризується семантичною та функціональною різноманітністю, тому здавна цікавить науковців. Цю групу лексем в різних аспектах досліджували такі мовознавці: А. П. Критенко, А. П. Кириченко, О. М. Дзівак, Н. М. Сологуб, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Ставицька, Л. О. Пустовіт та ін. Об'єктом нашого дослідження є вторинні назви кольорів, процес їхнього формування та функціонування в художній мові.